

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ СІМ'І ТА ДИТЯЧОГО ЗАКЛАДУ ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДПОЧИНКУ

У статті йдеться про особливості спільної роботи сім'ї та дитячого закладу оздоровлення і відпочинку. Для того, щоб робота вожатого та вихователя була результативною, педагоги мають підтримувати тісний контакт з батьками дітей свого загалу. Вони повинні бути зацікавлені в наданні допомоги батькам, їхній педагогічній просвіті, озброєнні їх знаннями й уміннями виховного впливу на дітей, встановленні між виховними установами, батьками і педагогами позитивних взаємин.

Ключові слова: *сімейне виховання, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, спільна робота сім'ї та дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, індивідуальна робота з батьками, батьківський день в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.*

Робота вожатих і вихователів у дитячому закладі оздоровлення і відпочинку — це передусім тісна взаємодія зі своїми вихованцями, співпраця з педагогічним колективом оздоровчого центру, працівниками кухні, медичним персоналом, усіма співробітниками. Проте є ще одна категорія дорослих, з якими у вихователів і вожатих має бути постійний і тісний контакт. Це батьки. У сім'ї закладаються основи формування особистості. Члени сім'ї пов'язані кровними і сімейними стосунками, які об'єднують подружжя, дітей і батьків, одночасно два, три, а іноді й чотири покоління. Саме сім'я створює для дитини ту модель життя, до участі в якій вона залучається [1]. Доведено, що для повного і гармонійного розвитку особистості дитині необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові, взаєморозуміння. Тільки такі умови сприятимуть підготовці дітей до самостійного життя в суспільстві і виховання їх у дусі загальнолюдських ідеалів, миру і власної гідності.

Батьки віддають свою дитину до дитячого закладу оздоровлення і відпочинку з надією, що вона потрапить до рук розумного, гуманного педагога, який забезпечить їй належне виховання. Але цього мало. Тільки за умови спільної, погодженої діяльності вихователів, вожатих і батьків можна досягти успіхів у виховній роботі.

Наше суспільство здавна визнає очевидну істину: батьки — головні природні вихователі дитини. Саме батьки є головною ланкою в особистісному розвитку своєї дитини, адже вони найчастіше спілкуються з ними. Як стверджував педагог А. С. Макаренко: «Не думайте, що ви виховуєте дитину тіль-

ки тоді, коли з нею розмовляєте чи повчаєте, чи наказуєте її. Ви виховуєте її кожної миті свого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома» [1, с. 34].

Концепція сімейної педагогіки, тобто наукові теорії і основні напрями, навіть при різних суспільних ладах і в різні історичні епохи, зовнішньо залишалися незмінними. Вони охоплювали формування загальнолюдських цінностей і таких якостей, як чесність і честь, гідність і благородність, любов до людей і працелюбство тощо. Про стосунки між батьками і дітьми і про напрями сімейного виховання писали ще Аристотель, Г. Сковорода, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці та інші. Важливого значення цій проблемі надавали Януш Корчак, О. Барвінський, Мечислав Барановський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський. Серед сучасних дослідників варто відзначити В.І. Костіва, Б.П. Нікітіна та Л.О. Нікітіну, Л.Е. Орбан, М.Г. Стельмаховича та інших.

Однак майже не знаходимо досліджень з проблеми родинного виховання, зокрема шляхів оптимізації взаємодії школи і родини учня, не аналізується вплив сім'ї на виховний процес у школі, позашкільних виховних закладах, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

У сучасному світі зростає розуміння ролі сім'ї, як такої, що визначає не тільки долю дитини, а розвиток суспільства. У Державній національній програмі «Освіта. Україна ХХІ ст.», Законі України «Про дошкільну освіту та виховання», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні підкреслено велику роль родинного виховання, передбачено взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання з метою створення для кожної дитини єдиного виховного середовища й водночас акцентовано на відповідальності за виконання своїх батьківських обов'язків.

Метою статті є визначення особливостей спільної роботи сім'ї та дитячого закладу оздоровлення і відпочинку.

Одним зі складних елементів діяльності вожатого в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку є спілкування з батьками. Ці контакти відбуваються нечасто, але з ними пов'язані особливі труднощі. Батьки інколи не сприймають вожатих як педагогів, їх бентежить молодість студентів, їхня недосвідченість. З'являється недовіра до студента. Тому важливим і багато в чому вирішальним є перший контакт вожатих із батьками. Щоб розвіяти побоювання батьків, вожатому

необхідно врахувати так званий ефект «першого представлення». Має значення все — і зовнішній вигляд, і манери, і, звичайно, те, що і як говорить вожатий, наскільки він зуміє проявити свою культуру, знання справи, професійні якості. На першій зустрічі вожатим слід намагатися якомога більше дізнатися у батьків про дітей, запитати про характер, звички, особливості дитини. Це не лише допоможе у виховній роботі, але й послугує основою для встановлення взаєморозуміння. Потрібно, щоб батьки відчули у вожатому однодумця, що їх об'єднує загальна мета — виховання дитини.

Слід визнати, що ставлення до табору і його співробітників у дітей не завжди позитивне. Зі ставлення дітей до дитячого закладу оздоровлення і відпочинку вожаті та вихователі можуть з великою часткою достовірності скласти уявлення про думку батьків відносно дитячого табору. Тому велике значення має організація співпраці з батьками тих дітей, які відпочивають в оздоровчому центрі. Оптимальний варіант — це зустріч педагогічного колективу з батьками до початку табірної зміни. У цьому разі можна підготувати розповідь про табір, вожаті і вихователі можуть розповісти про себе — про свої захоплення, звички, досвід роботи з дітьми того або іншого віку, про майбутню програму проведення зміни в таборі. Батьки на такій зустрічі можуть поставити усі питання, що цікавлять їх, відносно режиму дня, організації змістовного і безпечного відпочинку своїх дітей, харчування, спортивної і культурно-масової роботи. Позитивну роль зіграє ранній розподіл вожатих і вихователів по загонах. Тоді батьки, познайомившись з педагогами загону, в який потрапить їхня дитина, спокійніше сприйматимуть відрив дитини від сім'ї. Дуже часто настрій батьків передається дітям — їхня тривога через від'їзд сина або доньки в місце, недоступне для їхнього постійного контролю, зумовлює недовіру самої дитини до табору, негативне сприйняття своїх вожатих і нових товаришів. Якщо ж дитина їде в оздоровчий центр вперше, та ще і з таким настроєм, це може обернутися впродовж зміни сльозами, депресивним настроєм, бажанням швидше повернутися додому, а іноді і втечею з оздоровчого центру.

Одні діти звикають до колективу легко, інші дуже важко. Деякі діти не приймають табірних правил — дружного підйому, колективного відбою, ходіння строем. Звичайно, це справа вожатого — навчити дітей жити за правилами і приймати їх спокійно, але батьки теж можуть допомогти правильно сприй-

мати табір. Особливо шкідливо вголос критикувати порядки, які існують в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку

Як свідчить досвід роботи нашого педагогічного загону «Лицедії» на базі дитячого закладу оздоровлення і відпочинку «Електрон» (м. Суми, Україна), робота з батьками є дуже копітким, постійним процесом, який дає свої позитивні результати. Більшість батьків дітей, які відпочивають в ОДЦ «Електрон», є співробітниками заводу «Електрон». Тому вони добре знайомі з умовами перебування дітей в таборі. Батьки самі готують оздоровчий центр до прийому дітей, виїжджаючи сюди на суботники. Тут же вони зустрічаються і з майбутнім педагогічним колективом. Тим більше, що педагогічний загін «Лицедії» працює в цьому дитячому закладі оздоровлення і відпочинку впродовж 15 років. Отже, батьки добре знають майбутніх вихователів і вожатих не лише за розповідями своїх дітей, але й особисто.

Частина дітей приїжджає в оздоровчий центр уперше, батьки інших дітей не мають стосунку до заводу «Електрон» і не знайомі з педагогічним колективом. З такими батьками вихователі і вожаті знайомляться в день приїзду дітей в табір, під час розподілу по загонах.

Батьки, як правило, приїжджають на свято відкриття зміни, чим користуються керівники педагогічного колективу. Поки діти після проведення лінійки готуються до святкового концерту, начальник оздоровчого центру, старший вихователь і лікар проводять бесіду з батьками, пояснюють деякі моменти режиму життя в таборі, вимоги, які висуватимуться до дітей.

Кожна людина має бути привчена до самообслуговування. Починається таке привчання саме з дитячих років. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку — те місце, де дитина стикається з необхідністю самообслуговування і колективної праці на благо свого дитячого колективу. Деякі діти не хочуть або не розуміють потреби в такій колективній праці. Педагогам відомо, що це — втрати домашнього виховання, і їм не дуже легко буває переконати, привчити таких дітей до спільного проживання, співпраці, взаємодопомоги і взаємопідтримки.

Позитивним моментом є проведення батьківських зборів. У дитячому оздоровчому центрі вони, природно, відрізняються від тих, які проходять в школі. Але вони важливі як для самих батьків, так і для вихователів і вожатих. Батьки можуть дізнатися багато нового про свою дитину, яка постійно перебуває в дитячому колективі. Вихователі і вожаті вчать

спілкування з батьками, допомагають їм у підвищенні педагогічної культури. Цікавою формою є залучення батьків до вирішення педагогічних ситуативних завдань з питань сімейного виховання. Вони заохочують батьків до цікавих роздумів, нестандартних суджень.

Соціологічні дослідження свідчать про те, що у багатьох сім'ях батько самоусувається від виховання дітей, нерідко знімає з себе відповідальність за цю важливу справу. Завданням батьківських зборів є підвищити відповідальність батька, показати його педагогічну роль у вихованні свого сина як майбутнього чоловіка, викликати інтерес до виховної роботи в сім'ї.

Професор Н. Щуркова радить педагогам-вихователям і вожатим будувати взаємодію з батьками на підставі таких основних ідей-принципів: звернення до почуття батьківської любові і його повага; уміння розгледіти в кожній дитині позитивні сторони; висока повага до особи батька і матері, їхньої батьківської турботи, трудової і громадської діяльності [3].

Вивчення сімей вихованців дає вихователям і вожатим змогу краще пізнати дітей і їхніх батьків, зрозуміти стиль життя сім'ї, ознайомитися з домашніми умовами розвитку особистості дитини. Цей напрям діяльності педагогів дитячого закладу оздоровлення та відпочинку відображено в таких формах роботи, як анкетування, конкурс творчих робіт дітей «Моя сім'я», тестування, педагогічні майстерні, формування банку даних про сім'ї і сімейне виховання.

Участь батьків у життєдіяльності дитячого колективу забезпечується вихователями і вожатими шляхом їх залучення до таких видів діяльності, як спільне планування виховної роботи загону, колективні творчі справи, свята, вечори біля багаття, концерти, КВК, прогулянки, походи, виставки творчих робіт, Дні здоров'я, організація міні-гуртків і клубів. Індивідуальна робота з батьками дає змогу встановити тісний контакт з членами сім'ї дитини, досягти більшого взаєморозуміння.

Виховний процес у загоні цікавить практично усіх батьків. Їм не байдуже як, чим займається їх дитина, хто її друзі. За відсутності достовірної інформації про розвиток особистості вихованців, формування колективу загону береться під сумнів педагогічна доцільність усієї складної і трудомісткої діяльності вихователів і вожатих.

Під час пошуку відповіді на запитання: «Наскільки батьки і діти задоволені організацією життєдіяльності у своєму

загоні?» у полі зору педагогів мають бути такі аспекти, як захищеність дитини, комфортність перебування в оздоровчому центрі, її ставлення до життєдіяльності, наявність у батьків почуття задоволеності процесом і результатами виховання своєї дитини, її становищем у колективі загону.

Під час діагностичної діяльності вихователі і вожаті можуть використовувати різні прийоми і методи: педагогічне спостереження, соціологічне опитування (інтерв'ю, бесіда, анкетування), тестування, створення педагогічних ситуацій, методи експертної оцінки, індивідуальної і групової самооцінки, вивчення продуктів творчої діяльності дітей і т. д.

До арсеналу технологій педагогів дитячого закладу оздоровлення і відпочинку можна включити такі діагностичні засоби:

- ігри «Конкурс Аматорського Мистецтва», «Лідер», «Подорож морем улюблених занять», «Морські забави»;
- тести «Задоволеність дітей життям у таборі», «Задоволеність батьків дитячим закладом оздоровлення і відпочинку», «Роздуми про життєвий досвід» та ін.;
- колективні бесіди-роздуми «Різнокольорова квітка», «Який у нас колектив?», «Ми — колектив? Ми — колектив. Ми колектив!»;
- конкурс малюнків «Я у своєму загоні», «Наш табір — мій дім», «Яким би я хотів бачити наш табір», «Тато, мама, табір, я, разом — дружна сім'я!» та ін.

Діти в своєму товаристві не люблять тих, хто псує їм настрій, бурчить, влаштовує істерики, нав'язує свої емоції. Не люблять песимістів. Особливо погано виходить, коли такий невдоволений з'являється в компанії завсідників, які в таборі не вперше, люблять вожатих, весь рік чекають зустрічі з ними і зі своїми друзями. Обов'язково треба вчити дітей висловлювати свою незадоволеність ввічливо і спокійно, нікого не ображаючи. І варто їм нагадати, що не треба будь-що звертати на себе увагу — у хорошому таборі обов'язково проводяться ігри на об'єднання колективу і виявлення лідера; його і так відмітять, а здібності використають максимально.

Інколи дитина щодня телефонує батькам з вимогою забрати її негайно. Батьки зриваються з місця, приїжджають — і виявляється, що все гаразд. Вожаті радять дати дитині декілька днів на те, щоб звикнути. Але якщо і через декілька днів дитина плаче по телефону і скаржиться — особливо на конфлікти з іншими дітьми — треба говорити з вихователями. Можливо,

знадобиться перевести її в інший загін. Деякі діти звикають до табору, а деякі так і плачуть до кінця зміни. Якщо дитина плаче щодня — краще її забрати.

У різних дітей — різна пристосованість до спілкування. Бувають конфліктні діти, які постійно спричиняють проблеми. Батькам таких дітей варто попередити вожатих заздалегідь. Багато хто з дітей не вміє себе зайняти. Звичайно, для того їх і в табір відправляють, щоб їх займали. Але добре б перед від'їздом в табір навчити дитину грати в декілька поширених ігор, щоб було чим зайнятися у вільний час. А взагалі батьки мають пам'ятати, що табір — це велика гра зі своїми правилами. Успіх дитини в таборі значною мірою залежить від того, приймає вона умови гри чи ні. Якщо здатна на гру — вона розкриється, отримає від табору задоволення. Загоновому вожатому потрібно пам'ятати, що безглуздо скаржитися батькам на дитину і вимагати від них негайно вжити виховних заходів. Краще спробувати разом з батьком і матір'ю знайти вихід із ситуації, що склалася, знайти причини труднощів й усунути їх.

Про кожну дитину, яка приїжджає до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, батьки повинні надати максимум інформації. Це ілюзія, що хороший педагог повинен за півгодини зрозуміти все, що батьки дізналися про дитину за попередні десять-дванадцять років. Батьки мають максимально детально написати для вожатих все про особливості здоров'я і поведінки своїх дітей: скажімо, що вона не переносить публічних виступів, або що у неї алергія на певний тип їжі. У дитячому закладі оздоровлення та відпочинку «Електрон» батькам дають заповнити анкету, в якій є такий пункт, наприклад: «Як добитися від вашої дитини виконання правил?» Чим детальніше буде написано, як поводитися з кожною конкретною дитиною — тим легше буде всім — і батькам, і вихователям.

Щодня у табірному житті для дітей — відкриття чогось нового, цікавого. Але буває у них і особливий настрій — завтра батьківський день. Батьків чекають і вожаті — потрібно про дещо порадитися, щось запитати, про щось розповісти, когось похвалити. Необхідно ще на початку зміни домовитися з батьками про те, що їхній приїзд — це активна участь протягом хоча б декількох годин в житті оздоровчого дитячого центру.

На лінійці черговий вожатий оголошує програму дня. Після лінійки увесь табір розходить по своїх загонових місцях разом зі своїми батьками. Кожен загін збирається за імпровізованим столом на природі в найкрасивіших ку-

точках табору і за його межами. Діти розповідають батькам про найцікавіші справи у своєму оздоровчому центрі, один про одного, про смішні і веселі ситуації, співають улюблених пісень. А батьки пригощають усіх ласощами. Ті, до кого цього дня ніхто не приїхав, теж оточені увагою і турботою.

Через годину, за задалегідь обумовленим сигналом, усі збираються на загальний збір, де оголошується годинна готовність, наприклад, до загальнотабірного Ярмарку, Дня Івана Купала (чи іншого великого барвистого свята). Таким чином починається ділова і творча співпраця дітей і дорослих. Потім, після закінчення свята, діти можуть спокійно поспілкуватися зі своїми батьками. На території оздоровчого центру звучить спокійна красива музика [2]. Необхідно пам'ятати, що це — один із варіантів проведення батьківського дня. Існує ще багато різноманітних особливостей його проведення. Є так звані «робочі» батьківські дні, коли батьки і діти спілкуються один з одним без проведення організованої зустрічі і костюмованого свята.

Якщо вожаті і вихователі врахують усі ці особливості роботи з батьками своїх вихованців, табірна зміна пройде успішно, спокійно, дасть і дітям, і їхнім батькам задоволення від перебування в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку. Сім'я надає дитині первинну підготовку до життя, яке ні школа, ні інші позашкільні виховні заклади дати не в змозі. А потім вже народжується почуття самостійності, у розвитку якого дитячий заклад оздоровлення і відпочинку має підтримати сім'ю.

Література

1. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей / А. С. Макаренко. — К. : Радянська школа, 1948. — 91 с.
2. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. / М. Стельмахович. — К., 1996. — 180 с.
3. Чернишова Г. Ф. 21 день з життя загонного вожатого / Г. Ф. Чернишова, І. О. Гуппал. — Суми, 2003. — 192 с.
4. Щуркова Н. Е. Классное руководство / Н. Е. Щуркова. — М. : Педагогическое общество России, 2000. — 256 с.

В статье речь идет об особенностях совместной работы семьи и детского учреждения оздоровления и отдыха. Для того, чтобы работа вожатого и воспитателя была результативной, педагоги обязаны поддерживать тесные контакты с родителями детей своего отряда. Они должны быть заинтересованы в педагогическом просвещении родителей, вооружении их знаниями и умениями воспитательного влияния на детей, установлении между воспитательными организациями, родителями и педагогами положительных взаимоотношений.

Ключевые слова: семейное воспитание, детское учреждение оздоровления и отдыха, совместная работа семьи и детского учреждения оздоровления и отдыха, индивидуальная работа с родителями, родительский день в детском учреждении оздоровления и отдыха.

H. F. Chernyshova

Peculiarities of Interaction of Family and Children's Institution for Health and Recreation

A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University (87 Romenska Str., Sumy, Ukraine).

The author of this article focuses on the peculiarities of teamwork of family and the child care institution of health and recreation. In order to make the children's leader and the educator's work successful and effective, the pedagogues must maintain close contacts with children's parents. The opinion of parents on the child center for health and recreation and its employees is determined by the children's attitude to the educators of the center. Therefore, it is important to enter into business collaboration with the parents of children who rest in such centers. Another positive aspect is parents' meetings. The acquaintance of children's parents with the camp routine is obligatory. Parents can learn a lot about their child that resides in the temporary children's camp. Educators and leaders through communication with parents help them to increase their pedagogical culture. In many modern families, father and mother dissociate from their parenting duties and often does not bear responsibility for educating their children. An important task of the parents' meeting is to increase the responsibility of parents, to show their role in educating their son or daughter, to arouse interest in educational work in the family. Teachers should be interested in providing assistance to parents, establishing positive relationships between educational organizations, teachers and parents.

Keywords: family education, child care institution of health and recreation, joint work of child care institution of health and recreation and family, individual work with parents, parental day in child care institution of health and recreation.

References

1. Makarenko, A. S. (1948). *Lektsii pro vykhovannia ditei* [Lectures on children education]. Kyiv: Radianska shkola.
2. Stelmakhovych, M. (1996). *Ukrainska rodynna pedahohika* [The Ukrainian family pedagogics]. Kyiv.
3. Chernyshova, G. & Guppal, I. (2003). *21 den z zhyttia zahonovoho vozhatoho* [21 days of the children's leader life]. Sumy.
4. Shchurkova, N. (2000). *Klassnoie rukovodstvo* [Class supervision]. Moscow: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii.